

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Nummotheca Principum Austriae

ex gazis Aulae Caesareae potissimum instructa, & aliunde aucta, quae a prima aetate, qua in Austria cusa fuit moneta Sub Babenbergicae Stirpis Marchionibus, Ad Usque Habsburgicae Gentis Principes, Lineae Hispano-Austriacae, Huiusque Masculum Ultimum Carolum II. Regem Hispan.

Complectitur tabulas aeri incisas num. XLI

Herrgott, Marquart

Friburgi Brisgoviae, 1753

[Text]

[urn:nbn:de:bsz:31-241482](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-241482)

Tab. II. quoque regnum recuperet, atque *priscum* hoc modo *honorem* non imminuat, sed augeat atque consolidet.

Verum si hic nummus ob recuperationem *Transilvaniae* cufus est: ad annum potius 1550. referri debet, quo FERDINANDUS dictam ISABELLAM, armis pactisque eo adegit, ut relicta *Transilvania* una cum filio, cui principatus *Opoliensis* decernebatur, in *Silesiam* secedens, provincias atque coronam ceteraque regni *Hungarici* insignia, sibi redderet. Cum e contrario, infecuto tempore, *Hungaria* cum *Turcicis*, tum *civilibus* bellis ad annum usque 1562. quo octennales *induciae* pactae fuerunt, ita deflagraret, ut FERDINANDO hanc *prisci honoris* spem pæne exemissent. (a).

a Quod si vero in nummi sequentis *adversa* parte *inscriptio*, ut *credi* fas est, *sincera* est & genuina: neque anno 1550. signari potuit; cum, ut notum est, FERDINANDUS ea tempestate nondum *electus Rom. Imperator* dici potuerit. Videtur ergo nummus, saltem posterior ille, in *memoriam* obtentæ a FERDINANDO coronæ *Imperialis* signatus: ad *imitationem* scilicet *CAROLI* fratris, qui *Bononia*, corona *ferrea aureaque* a Summo Pontifice redimitus, similem nummum cum *Tiberis* fluvii simulachro percuti fecit. (b). Quemadmodum ergo *CAROLUS* tum ut *Italiam* pacaturus, sicut *ibi* coniecimus, nummum signabat; ita quoque spes certa affulgebat,

TOM. II. P. II.
(a) Vid. ISFHUANEF. rer. Hungar. lib. XIII. p. m. 181. seqq.

fore: ut FERDINANDUS *Imperiali* quoque corona, post *abdicationem* fratris, potitus, atque adeo viribus auctus, pacem tranquillitatemque in *Hungariæ* regno confirmaret, illudque contra *immanem* *Turcarum* tyrannum eo fortius tueretur, quo evasisset potentior. *M. Imp. ar. pond. 4. unc. & semis.*

FERDINANDUS I. IMP.

XXV.

Adversa, si FERDINANDI *effigiem* spectes, typo præcedenti haud absimilis: verum *epigraphe* variat; scribitur enim hic *ROM. IMP. ELECTVS.* In *adversa* prioris nummi tantum legitur *titulus: Rom. Regis.* Typus quoque *aversæ* partis hic *pro more* inversus est. An eiusmodi *variationes* *vitio* *chalcographi* *tribuendæ* sint, an vero *typi* *nummarii* *re ipsa* *diversi* fuerint, discernant alii. *Explicationem* huius nummi præcedenti numero dedimus. LUCKIUS pag. 192.

Tab. III.

XXVI.

FERDINAND:us D. ivina FAV. ente CLE. mentia EL. ectus RO. manorum IMP. erator GER. mania HVNG. aria BOHE. mie REX.

Protome *Imperatoris* cum *promissa* *barba* & *caliptra* in capite, *adversa* non nihil *fronte*, in *toga* *pellita*, *dextra* *chirothecas*, *sinistra* *chartam* tenentis, *dependente* ab *humeris* *torque* *ordinis* *aurei* *velleris*.

Aversa caret *inscriptione*, sed in eius *umbone* *cernitur* *scutum*, *aquila* *bicipiti*, quæ in *pectore* *insignia* *Cæsaris* *gerit*, con-

C spi-
(b) Part. I. tab. XXI. n. XXI. & XXII. pag. 77. seq.

FERDINANDUS
I. IMP.

spicuum, & torque aurei velleris cinctum, quod sustinent duo genii. Supra duo genii minores, clypeo *Imperiali* coronam imponunt.

LUCKIUS nummum hunc anno 1555. celebratis Augustæ Vindellicorum comitiis, cufum fuisse asserit.

Sed uti formula illa, quæ in adversa legitur: *Divina favente clementia electus Rom. Imperator*, alias in diplomatibus frequens, in nummis vero rara & insolita est: ita ex nummo mox sequenti patebit, FERDINANDUM, CAROLO V. eius fratre vivente, se *Rom. Imperatorem electum* anno primum 1558. scripsisse.

Quare dubium haud est, quin nummus eiusdem ac sequens argumenti sit; in memoriam nimirum translata anno 1558. in FERDINANDUM, & ab Imperio confirmata dignitatis Imperatoris (a), id quod præter titulum adversæ partis, non obscure commonstrant duo genii, armis FERDINANDI coronam Cæsaream, eandem scilicet, quæ in sequenti nummo, haud dubie, hunc in finem percusso, bis depingitur, imponentes. *Id. p. 176.*

XXVII.

FERDINANDVS. D: ei G. ratia
ELECTVS. ROMANORVM IMPERATOR. ANNO. MD. L. V. III. MARCY. DIE. IIII. ÆT: atis SVE. 5.5.
Protome Imperatoris armata, & torque aurei velleris conspicua, capite corona Cæsarea oblecto, & ad lævam converso.

In posteriori nummi facie ti-

(a) GUIL. GODOLEVÆUS in hist. abdicatio-
nis CAROLI V. apud. SCHARD. tom. II. p.

tuli sic continuantur: SE. mper Tab. III.
AVG. vstus INF. ans HISP. ania-
rum REX. GER. mania HVNG. a-
ira BOH. emie ARCHIDVX. AV-
STRI. e D. ux BVRG. undia CO-
mes TIROL. is. Aquila Imperii
biceps, coronata, pectore ge-
rens scutum, imposita corona,
quadripartitum, insignia Hun-
gariae & Bohemiae repetita exhi-
bens, quibus in medio parmula
scutaria *Austriae* est imposita.

FERDINANDUS iam tum anno 1531. *Coloniae* Rex Romanorum, ut alias diximus, salutatatus fuerat, & in comitiis *Spirensibus* anno 1544. a toto Imperio agnitus; abdicato deinde anno 1556. a CAROLO V. Imperio, titulum Imperatoris non ante usurpavit, quam in comitiis *Frankofurtensibus* solemniter per Legatos renuntiatione CAROLI Electoribus Imperii promulgata, Romanorum Imperator ab iisdem renunciatus, plenam Imperii administrationem suscepit, misso etiam subsecuto mense Aprili ad PAULUM IV. Pontificem Max. supremo Camerario suo *Martino GUSMANNO*, qui electionem suam significaret. Quo licet legitimam esse negante, PIUS tamen IV. anno 1560. ratam habuit & acceptam (b).

Sed interim FERDINANDUS nec titulo, nec insignibus abstinent, ut inter cetera testis est hic nummus, in quo præterea tum ætas Principis, tum electionis epocha rite consignata sunt, alterumque alteri apprime respondet. *M. Imp. ar. pond. semunc. 2. dr.*

XXVIII.

1915. THUANUS lib. XXI. pag. 627. reliqui.
(b) THUANUS lib. XXII.

Tab. III.

XXVIII.

FERDINANDVS. D. *ei G. ratia*
ROM. *anorum* IMP. *erator* s. *em-*
per AVG. *ustus* GER. *mania* HVN.
garia BOE. *mie* REX. Effigies
Cæsaris fere ut numero XXIV.

In posteriori nummi facie a-
quila *Imperii* biceps coronata ex-
hibetur, pectore impressam ex-
hibens hominis nudi, ceu Sal-
vatoris, e cruce pendentis, imagi-
nem, ut num. XX. adiecta in
ambitu epigraphæ: A Q V I L A . E -
L E C T A I V S T E . O M N I A . V I N C I T .
1562.

Similem averfam, sed ma-
ioris formæ, supra iam dedimus
ad annum 1541. dicto num.
XX. ubi expositionem figuræ æ-
que ac inscriptionis reperies;
hæc tamen castigatior est illa
priori, utpote quæ vocem IV-
S T E , pro *iusta* expressam habet.

Hoc anno FERDINANDUS
cum Turcarum Imperatore oc-
tennales Inducias pepigit, qua
forte occasione hic nummus
prodiit; cum omnium victoria-
rum ad instar fuerit, regno
Hungariæ post tot cruenta bel-
la tranquille tandem potiri: ut
ut Romanorum Imperatori haud
decorum fuerit, triginta aureo-
rum nummum millia quotannis
Constantinopolim mittere. (a)
M. D. de FRANCE. arg. pond.
3. dr.

XXIX.

Anterior nummi pars effigi-
em Cæsaris fere ut num. XXVII.
exhibet. Perigraphæ, quæ una
cum inscriptione partis averfæ
iungenda est, sic sonat: DIVI.
CÆSAR. IS FERDINANDI. PRIMI.

TOM. II. P. II.

(a) ISTHUANFF. lib. XXI. p. 260.

(b) Æneid. lib. VI.

AVGVSTI. PII. FOELICIS. MEMO- FERDI-
RIA. FVNEBRIS. ANNO. 1565. NANDUS
I. IMP.

Obierat quidem extremum
diem Cæsar iam XXV. Iulii 1564.
sed exequiæ eius anno primum
insecuto, ob bellorum motus
celebratæ sunt; quæ occasionem
nummis hisce exequialibus de-
derunt. *M. Imp. au. pond. 1. ducat.*
Et ibid. in arg. necnon M. BUOL.
ar. de au. pond. 1. dr.

XXX.

Idem typus, ac proxime
præcedens, sed nummus maio-
ris est moduli. LUCK. p. 213.

XXXI.

FERDINAND. *us* D. *ei G. ratia*
RO. *manorum* HVNGA. *ria* BO. *he-*
mie REX. *cetera*. Protome Re-
gis ut num. XXIV.

In averfa IUPITER aquilæ in-
fidens, gigantes quasi olym-
pum oppugnare volentes, igne
sacro discutit, addito hemisti-
chio ex VIRGILIO (b) desum-
pto: DISCITE IVSTITIAM. MO-
NITI.

Idem lemma occurrit in num-
mo PHILIPPI II. Regis Hisp.
anno 1570. percusso (c).

Similem nummum cum effi-
gie CAROLI V. edidit Clar. KOEH-
LERUS (d), qui Parti I. huius
nummothecæ inferendus cum
esset, diligentiam nostram, seu
potius cuiusdam ex nostris chal-
cographis fugit, quibus nimi-
rum negotium datum fuerat,
singulos Austriacos nummos, in
opere *Koehleriano* occurrentes,
atque hunc in finem nota qua-
dam a nobis insignitos, excer-
pendi.

C 2

Adver-

(c) Parte I. Tab. XXXII. num. LXVI. pag 151.

(d) Parte. XVI. p. 125.

FERDI-
NANDUS
I. IMP.
a

Adversa eius pars eadem fe-
re est, cum ea, quam in cita-
ta parte I. exhibuimus (a).
Aversa autem convenit illi,
quam modo versamus: nisi quod
hæc alteram magnitudine non-
nihil excedat. Ibidem vero Do-
ctissimus Vir ostendit, numif-
ma illud memoriæ causa, ob
devictos a CAROLO V. Schmal-
kaldici fœderis Principes, percuf-
sum fuisse. Ad quam victoriam
cum & FERDINANDUS plurimum
contulerit, dubium non est,
quin & præfens numisma eius-
dem sit argumenti. Verba quæ
laudatus KOEHLERUS ex LUCKIO
in hanc rem adfert, hic quoque
legi merentur: *Sunt ipsi, ut vi-
des, gigantum instar, Principes
Protestantes: qui saxis ingentibus
congestis, admotisque scalis cœ-
lum conscendere, deque sede sua
Deos immortales deturbare conan-
tur. It obviam conatibus eorum
IUPITER, qui Cæsar est CAROLUS,
ceterique Superi, qui eius Sym-
machi. Hi misere mulctatos La-
strigonas (ut putabat) istos, de-
que cælo, fractis scalis, præcipi-
tatos, versu monent VIRGILIA-
NO: cautiùs deinceps mercari dis-
cant: non Magistratum spernant
superiorem: quodque callide, in-
consulteque per vim suscipitur,
inauspicato plerumque cedere, &
uberem post se se pœnitendi segetem
relinquere statuunt (b).*

b

Dixit hoc LUCKIUS occasio-
ne numismatis, quod honoribus
NICOLAI BARONIS MADRUCHI
Witebergæ, a CAROLO V. bello
Schmalkaldico captæ, Præfecti,
datum, hanc ipsam aversam
partem præfert. Hinc discimus

(a) Tab. XXIII. num. XLVIII.

posticam tribus diversis nummis, Tab. III.
eadem tamen occasione signatis,
fuisse applicatam. Quanquam
in *Luckiana* designatione figuræ
pro more inversæ sint, & nec
KOEHLERI nec LUCKII exemplar
nostri magnitudinem æquent.

Postremo adversa huius nu-
mismatis pars, postica destituta,
reperitur quoque in tabulis HE-
RÆI, inter nummos iconicos
familiæ Austriacæ. *M. Imp. ar.
fus.*

NUMMI ICONICI ET RESTITUTI.

XXXII.

MAXI. milianus ROM. anorum
IM. perator ARCH. i DV. x AVST.
ria ET. DO. minus TER. rarum
OCCI. dentis ORI. entis. Protome
MAXIMILIANI I. Cæsaris in toga
pellicea, insigni ordinis aurei
velleris conspicui, cum pileo in
capite, ad lævam converso.

In altera nummi parte effigies
CAROLI & FERDINANDI, MA-
XIMILIANI nepotum, sibi invi-
cem adversæ sistuntur. CARO-
LUS eodem prorsus habitu, quo
avus in adversa, comparet.
FERDINANDUS autem ibidem to-
gatus, capite nudato, repræ-
sentatur, dependente a collo ca-
tenula, cruce instructa, cuius
extremitatem manu dextra tan-
git. Perigraphæ hæc est: SVI:
NEPO: tes CAROL. us HISPA: nia-
rum AC. FERTI. nandus SICIL. ia
T. (Duces) AV. stria BV. rgundia.

Titulum *Regis Sicilia* exoti-
cum esse, atque FERDINANDO
in hoc nummo perperam tribui
existimat Cl. KOEHLERUS loco
infra citando. At regnum illud

post

(b) LUCKIUS p. 125.

Tab. III. post MAXIMILIANI avi mortem eidem decretum fuisse testatur inter ceteros I. C. BEHR (a) qui tamen in eo decipitur, quod illud tum primum factum fuisse scribit, cum CAROLO summa Imperii delata fuit. Contra scilicet ac nummus docet, testis utique locupletior, qui rem hanc ad annum 1518. in exergo impressum, consignat.

Difficultatem quoque non minimam in littera T. quam nos confidenter in D. mutamus, invenit KOEHLERUS. Sive enim iterum T *errarum*, ait, sive ET legas, nusquam idoneus reddetur sensus; quare vitio sculptoris aliquid neglectum putat. Sed manifestum est, sculptorem contra orthographiam duntaxat peccasse, ita ut utrinque D in T, quæ litteræ etiam antiquis permutabiles erant, commutaverit. Id quod insuper non obscure confirmat dicta superius num. II. de VOCE VERTINA.

Ceterum expressæ in hoc nummo trium Principum effigies persuadere videntur, ut nummis potius iconicis ac mnemonicis, quam usualibus, aut certe utrisque adscribatur. KOEHL. M. B. L. P. III. p. 177.

XXXIII.

Effigies FERDINANDI & ANNE iugatæ; ille pileo opertus, & vellus aureum pectore gerens: hæc more Hungarico vittata & torque ornata.

Est hic nummus altera pars illius quem Tomi II. parte I. Tab. XXIV. num. LXII. produximus, epitonio pariter, quo

(a) *Leben der Erzherzogen* P. I. p. 383.
(b) Vid. STRUV. *Corp. hist. Ger. period. x.*

cum altera occludi possit, instructus. Ibidem reliqui nummi, in quibus FERDINANDI & CAROLI V. facies iunctæ occurrunt, recensentur. *M. Imp. ar. pond. 1. unc. 2. dr.*

FERDINANDUS I. IMP.

XXXIV.

Protome FERDINANDI togati, torque aurei velleris insigniti, capite caliptra tecto, ad lævam respiciente, absque inscriptione.

Aversa CAROLI V. effigiem eodem habitu, capite tamen ad dextram verso, offert. Adiecta perigraphæ: CAROLVS: V: ROMA: *norum* IMP: *erator* AVG: *ustus* ANNO: DNI. M D X L VIII.

Convenerunt anno 1547. ambo fratres Augustæ Vindelicorum, quo Principes Germaniæ vocati frequentissimi aderant, Electoresque ad unum omnes comparuerunt. Is conventus in annum sequentem protractus fuit, atque inter cetera etiam cum FERDINANDO actum, ut Imperii dignitate abdicata, eandem PHILIPPO, CAROLI filio, cederet (b).

b

Ibi hic nummus iconicus eorundem honoribus facile datus est. FERDINANDI effigiei nihil admodum adscribitur, quod forte spes firma concepta fuerit, eundem petito Cæsaris concessurum, atque adeo titulos cum dignitate mutaturum; hincque fatius visum fuerit, nullos apponere, quam incertos. Verum hæc perspicacia forte plus nimia est, nec præsentis rei vel satis utilis, vel opportuna. *M. Imp. pl.*

C 3

§. LXXX p. 1053.

XXXV.

FERDI-
NANDUS
I. IMP.

XXXV.

FERDINANDVS. D. ei G. ratia
ROMA. *norum* HVNGA. *ria* BO-
HEM. *ia* REX. ARCHIDVX. AVST.
ria ZC: (et cetera). Protome
FERDINANDI cataphracta, ad-
versa fronte & nudo capite.

Aversa, carens inscriptione,
sistit scutum coronatum & tor-
que aurei velleris cinctum; cui
impressa aquila simplex, pecto-
re gestans clypeum quadriparti-
tum, repetita *Hungaria* & *Bo-*
hemia insignia referentem, qui-
bus imposita parmula scutaria
Austria, *Burgundia*, ceterarum-
que Augustæ Domus provincia-
rum.

Nummus hic notis chronolo-
gicis destitutus, incertæ ætatis
est. Barba tamen promissior
ac reliquus oris habitus, eun-
dem iam adulta FERDINANDI æ-
tate cufum fuisse non obscure
indigitant. Quamquam ante an-
num 1558. prodiisse, *Romano-*
rum Regis titulus facile evincat.
M. Imp. ar. deau. pond. sesqui-
unc.

XXXVI.

Quod sequitur numisma,
priori duntaxat latere signatum,
tria capita iuncta, sinistrorsum
versa, singula ad medium pe-
ctus exhibet. Primum a latere
dextro est MAXIMILIANI I. ca-
liptra pellita obtectum, in toga
pariter pellicea, dependente ab
humeris torque aurei velleris.
Reliqui duo CAROLUS & FER-
DINANDUS togati, pileisque o-
perti, idem insigne gestant. Su-
perius telamones, duo leones,
clypeum Imperialem coronatum
sustinent. Additur epigraphe:

(a) P. I. Tab. xxiv. n. LII. & LIII. pag. 92.

MAXIMILIANVS. CAROLVS. FER- Tab. III.
NANDVS. MDXXXVI.

Biceps aquila MAXIMILIANO
& CAROLO solummodo conve-
nit; cum anno in nummo si-
gnato FERDINANDUS Romano-
rum adhuc Rex salutabatur.
M. Imp. pl.

XXXVII.

Effigies iugatæ eorundem
Principum, eodemque habitu,
quo in præcedenti nummo ico-
nico; quamvis alio ordine di-
spositæ, MAXIMILIANO videli-
cet medium occupante locum,
qui & solus obtectus est.

Aversa Sanctissimam Tri-
dem exhibet, qua quidem id
voluisse videtur inventor, ut
quemadmodum Pater & Filius
& Spiritus Sanctus summæ per-
sonæ sunt in Divinis: ita quo-
que hi tres Principes summæ per-
sonæ in humanis fuerint. Quod
quam belle procedat, videant alii.
Interim simile fere inventum
vidimus inter nummos CARO-
LI V. (a). *Ibid. ar. pond. sem-*
unc. a

XXXVIII.

Anterior huius numismatis
facies, protomen FERDINANDI
cataphracta muniti, & insigni
ordinis aurei velleris conspicui
contemplandam offert, dextra
capulum gladii, sinistra chiro-
thecam, aut chartam convolu-
tam tenentis, capite nudo, dex-
trorsum converso. Hinc & in-
de duo genii cernuntur, colum-
nis acclinati, clypeos sustinen-
tes, quorum qui a dextris est,
leonem *Bohemicum*, qui a sini-
stris, fasciam *Austriacam* osten-
dit.

& 93.